

UZASADNIENIE

projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego ostatecznie przyjętego na Jej posiedzeniu plenarnym w dniu 13 maja 2026 r.

I. Ogólna charakterystyka projektu.

Celem nowelizacji jest modernizacja przepisów tytułu IX działu I księgi trzeciej Kodeksu cywilnego dotyczących **przelewu wierzytelności** (art. 509–518¹ k.c.) oraz dostosowanie związanych z nimi regulacji ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (art. 9a) wraz z przepisami przejściowymi. Projekt opiera się na założeniu systemowego uporządkowania i modernizacji przepisów o przelewie, także tych funkcjonujących poza główną regulacją kodeksową, tak aby tworzyły one spójny i jednolity zespół norm.

Projekt zachowuje podstawowe założenia konstrukcyjne obowiązującego modelu przelewu wierzytelności. Nie zmienia się znaczenia utrwalonych w doktrynie i orzecznictwie pojęć oraz instytucji, takich jak przelew, wierzytelność, odpowiedzialność zbywcy, zarzuty dłużnika, prawa związane z wierzytelnością, umowy o podwójnym skutku czy kauzalność czynności rozporządzających. Celem projektowanych zmian nie jest stworzenie nowego modelu przelewu, lecz usunięcie istotnych wątpliwości interpretacyjnych, uzupełnienie luk regulacyjnych oraz dostosowanie przepisów do współczesnych potrzeb obrotu, w szczególności finansowania działalności gospodarczej z wykorzystaniem wierzytelności.

W toku prac zrezygnowano z koncepcji różnicowania zasad obrotu wierzytelnościami w zależności od ich charakteru lub cech podmiotowych i przedmiotowych. Przyjęto założenie, że zakres dopuszczalności i skutków przelewu nie powinien zależeć od tego, czy wierzytelność ma charakter teraźniejszy czy przyszły, pieniężny czy niepieniężny. Nie zdecydowano się również na wyodrębnienie odrębnej regulacji dotyczącej przelewu z udziałem konsumenta, poza koniecznymi zmianami art. 385³ k.c. dotyczącymi postanowień abuzywnych.

Pomimo niejednorodnego charakteru obrotu wierzytelnościami oraz różnorodnych funkcji przelewu projekt nie przyjmuje modelu pełnego uprzywilejowania cesjonariusza ani całkowitego uwolnienia obrotu wierzytelnościami pieniężnymi. Założeniem projektu pozostaje utrzymanie równowagi pomiędzy interesami cedenta, cesjonariusza i dłużnika. Przyjęto, że zmiana wierzyciela nie powinna prowadzić do pogorszenia sytuacji prawnej dłużnika. Uproszczenie i zwiększenie

efektywności obrotu wierzytelnościami powinno następować z zachowaniem przejrzystości i bezpieczeństwa obrotu oraz z poszanowaniem uzasadnionych interesów wszystkich uczestników stosunku zobowiązaniowego.

W projekcie przewiduje się zarówno modyfikację dotychczasowych instytucji, jak i wprowadzenie nowych rozwiązań normatywnych. Do najistotniejszych zmian należą: ujednolicenie skutków naruszenia umownego zakazu przelewu poprzez przyjęcie konstrukcji bezskuteczności zawieszonej czynności dokonanej z naruszeniem *pactum de non cedendo*, wprowadzenie reguły interpretacyjnej nakazującej w razie wątpliwości przyjmować brak zastrzeżenia wyłączającego przelew, doprecyzowanie zasad przelewu wierzytelności przyszłych, częściowych oraz sukcesywnych, uporządkowanie zasad przejścia praw powiązanych z wierzytelnością oraz zabezpieczeń, a także określenie skutków zniesienia stosunku prawnego, z którego wierzytelność wynika. Projekt reguluje ponadto skutki wykonywania uprawnień kształtujących po dokonaniu przelewu, rozszerza ochronę dłużnika w zakresie kosztów wywołanych przelewem oraz jednoznacznie określa skutki spełnienia świadczenia do rąk cesjonariusza po zawiadomieniu o przelewie. Wśród nowych instytucji przewidziano również wyraźne uregulowanie przesłanek skuteczności przelewu wierzytelności przyszłych, solidarnej odpowiedzialności cedenta i cesjonariusza za koszty wywołane przelewem oraz szczególne rozwiązania dotyczące potrącenia przy przelewie częściowym.

II. Propozycje zmiany uregulowań szczegółowych lub ich uzupełnień

Art. 509

Dotychczasowy art. 509 k.c. regulował przede wszystkim dwie kwestie: zasadę dopuszczalności przelewu wierzytelności bez zgody dłużnika wraz ze wskazaniem źródeł ograniczeń cesji (§ 1) oraz przejście na cesjonariusza praw związanych z wierzytelnością (§ 2). Projekt utrzymuje zasadę, zgodnie z którą skuteczność przelewu co do zasady nie wymaga zgody dłużnika, uznając ją za podstawowy element konstrukcyjny przelewu wierzytelności w polskim prawie zobowiązań. Jednocześnie uchyla art. 509 § 2 k.c., przenosząc i rozwijając regulację dotyczącą praw przechodzących wraz z wierzytelnością w nowym art. 509² k.c.

W projektowanym art. 509 § 1 k.c. ograniczono przypadki wyłączenia dopuszczalności przelewu do sytuacji, w których sprzeciwiałby się on ustawie lub właściwości zobowiązania. Rozwiązanie to ma na celu wyraźne oddzielenie skutków naruszenia ustawowych i konstrukcyjnych ograniczeń przelewu od skutków naruszenia umownego zakazu cesji (*pactum de non cedendo*), które proponuje się uregulować odrębnie w nowych § 1¹ i § 1².

De lege lata art. 509 § 1 k.c. może sugerować jednolite konsekwencje naruszenia wszystkich wskazanych w nim ograniczeń przelewu. Tymczasem w doktrynie i orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, zgodnie z którym przelew sprzeczny z ustawą albo właściwością zobowiązania jest nieważny na podstawie art. 58 § 1 k.c. Sporne pozostają natomiast skutki dokonania przelewu z naruszeniem *pactum de non cedendo*. W praktyce prezentowane są stanowiska uznające taki przelew za nieważny bezwzględnie, skuteczny wobec cesjonariusza, lecz naruszający wyłącznie stosunek między cedentem i dłużnikiem, albo za czynność dotkniętą bezskutecznością zawieszoną. Rozbieżności dotyczą również znaczenia treści samego zastrzeżenia oraz charakteru czynności prawnej, w ramach której dokonano cesji.

Projekt przyjmuje jednoznacznie konstrukcję bezskuteczności zawieszonej. Zgodnie z projektowanym art. 509 § 1¹ k.c. przelew dokonany z naruszeniem umownego zakazu cesji będzie skuteczny dopiero po jego potwierdzeniu przez dłużnika. Do czasu potwierdzenia czynność będzie miała charakter tzw. czynności prawnej kulejącej (*negotium claudicans*). Rozwiązanie to pozwala pogodzić potrzebę zwiększenia bezpieczeństwa i płynności obrotu wierzytelnościami z ochroną interesów dłużnika wynikających z umownego zastrzeżenia *de non cedendo*.

W celu ograniczenia stanu niepewności związanej z bezskutecznością zawieszoną projekt przewiduje możliwość wyznaczenia dłużnikowi odpowiedniego terminu do potwierdzenia przelewu. Uprawnienie to przysługuje zarówno cedentowi, jak i cesjonariuszowi, ponieważ każdy z nich może mieć interes prawny w definitywnym ustaleniu skuteczności przelewu. Konstrukcja ta nawiązuje do rozwiązań przyjętych m.in. w art. 18 § 3, art. 39 § 2 oraz art. 103 § 2 k.c. i służy zapewnieniu spójności terminologicznej oraz konstrukcyjnej w obrębie Kodeksu cywilnego.

Poza utrzymaniem uregulowania przyjętego w art. 514 k.c., łagodzącego bezwzględny charakter *pacti de non cedendo* (o którym mowa dalej), w projekcie przewiduje również wprowadzenie reguły interpretacyjnej dotyczącej umownego zastrzeżenia *de non cedendo*. Zgodnie z projektowanym art. 509 § 1² k.c. w razie wątpliwości przyjmuje się, że dane postanowienie umowne nie wyłącza przeniesienia wierzytelności. Rozwiązanie to wynika z wyjątkowego charakteru ograniczeń zbywalności praw majątkowych względem zasady wyrażonej w art. 57 § 1 k.c. oraz z potrzeby ochrony bezpieczeństwa obrotu. W praktyce obrotu ustalenie, czy strony rzeczywiście uzgodniły skuteczne *pactum de non cedendo*, często wywołuje trudności interpretacyjne. Cesjonariusz, który nie uczestniczy w zawarciu umowy między wierzycielem a dłużnikiem, powinien mieć możliwość polegania przede wszystkim na jej jednoznacznym brzmieniu. Niejasne lub dwuznaczne postanowienia nie powinny prowadzić do ograniczenia zbywalności wierzytelności ze skutkiem wobec osoby trzeciej. Projektowana reguła interpretacyjna ma zatem przeciwdziałać nadmiernie rozszerzającej wykładni postanowień ograniczających cesję, wzmacniając pewność i

przewidywalność obrotu wierzytelnościami. Jednocześnie nie wyłącza ona możliwości dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej przez dłużnika wobec cedenta na podstawie art. 57 § 2 k.c. w przypadku naruszenia zobowiązania umownego dotyczącego niezbywania wierzytelności.

Art. 509¹

Przelew części wierzytelności jest dopuszczalny w prawie polskim i znajduje szeroką akceptację zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie. Jego znaczenie praktyczne stale wzrasta, zwłaszcza w obrocie gospodarczym oraz w ramach instrumentów finansowania opartych na wierzytelnościach. Jednocześnie częściowa cesja rodzi szereg problemów prawnych i praktycznych związanych z wykonywaniem zobowiązania po podziale wierzytelności pomiędzy kilku uprawnionych, ochroną dłużnika przed pogorszeniem jego sytuacji prawnej oraz wpływem przelewu na prawa osób trzecich, w szczególności podmiotów udzielających zabezpieczenia wykonania zobowiązania. Potrzeba uwzględnienia specyfiki częściowego przelewu uzasadnia wprowadzenie odrębnej regulacji kodeksowej.

W projekcie przewidziano dodanie art. 509¹ k.c., określającego przesłanki dopuszczalności przelewu części wierzytelności oraz skutki wykonywania uprawnień dotyczących zobowiązania, z którego wynika częściowo przelana wierzytelność. Umieszczenie przepisu bezpośrednio po art. 509 k.c. ma podkreślać, że do przelewu części wierzytelności co do zasady znajdują zastosowanie ogólne przepisy o przelewie, chyba że projekt przewiduje rozwiązania szczególne.

W projekcie nie uzależnia się skuteczności przelewu części wierzytelności od zgody dłużnika ani nie przyjmuje konstrukcji jego generalnej bezskuteczności wobec dłużnika. Rozwiązania takie zostały uznane za nadmiernie ograniczające swobodę obrotu wierzytelnościami. Jednocześnie, wzorem rozwiązań przyjętych w DCFR oraz Zasadach UNIDROIT, projekt przewiduje bezskuteczność częściowego przelewu w sytuacji, gdy powodowałby on po stronie dłużnika nadmierne trudności lub koszty. Ograniczenie to służy realizacji zasady, zgodnie z którą przelew wierzytelności nie powinien prowadzić do pogorszenia sytuacji prawnej dłużnika.

Projekt nie definiuje pojęcia „nadmiernych trudności lub kosztów”, pozostawiając jego ocenę okolicznościom konkretnego przypadku. Posłużenie się klauzulą generalną ma zapewnić regulacji niezbędną elastyczność. Ograniczenie przewidziane w art. 509¹ § 1 k.c. obejmuje zarówno wierzytelności pieniężne, jak i niepieniężne. W przypadku wierzytelności pieniężnych sytuacje uzasadniające zastosowanie tej regulacji będą występować wyjątkowo, nie można jednak ich całkowicie wykluczyć, zwłaszcza w razie nadmiernego rozdrobnienia wierzytelności pomiędzy wielu cesjonariuszy.

Art. 509¹ § 2 k.c. określono skutki wykonywania uprawnień dotyczących zobowiązania, z którego wynika częściowo przelana wierzytelność, w szczególności uprawnień prowadzących do zmiany zakresu świadczenia, takich jak obniżenie ceny lub częściowe odstąpienie od umowy. Projekt przyjmuje zasadę proporcjonalnego rozdzielenia skutków takich czynności pomiędzy część wierzytelności pozostającą przy cedencie a część przeniesioną na cesjonariusza. Rozwiązanie to ma zapewnić równowagę pomiędzy uczestnikami stosunku prawnego oraz ograniczyć ryzyko sporów związanych z wykonywaniem uprawnień wpływających na wysokość wierzytelności.

Art. 509²

Projektowany art. 509² k.c. zastępuje obecny art. 509 § 2 k.c., którego zakres regulacyjny został uznany za niewystarczający i nadmiernie nieostry. Dotychczasowe odwołanie do „wszelkich praw związanych z wierzytelnością” nie rozstrzygało istotnych wątpliwości dotyczących skutków przelewu dla praw i stosunków prawnych towarzyszących wierzytelności oraz prowadziło do niejednolitej wykładni pojęcia „praw związanych”. Projekt odchodzi od tego pojęcia, porządkując skutki przelewu w zależności od charakteru praw pozostających w związku z wierzytelnością. Zmianę dotychczasowego § 2 art. 509 k.c. należy zaliczyć do kluczowych propozycji modernizacyjnych przepisów o przelewie wierzytelności.

W projekcie rozróżnia się dwie zasadnicze grupy sytuacji prawnych. Pierwszą stanowią prawa będące elementem stosunku zobowiązaniowego, z którego wynika wierzytelność, drugą natomiast prawa i zabezpieczenia funkcjonujące względem tego stosunku „na zewnątrz”, ustanowione lub przeniesione w celu zabezpieczenia wierzytelności. Podział ten odpowiada rzeczywistemu zróżnicowaniu skutków przelewu oraz pozwala na bardziej precyzyjne określenie zasad sukcesji prawnej.

Art. 509² § 1 k.c. dotyczy praw stanowiących element treści stosunku zobowiązaniowego. Projekt przewiduje przejście na cesjonariusza roszczeń ubocznych związanych z wierzytelnością, w szczególności roszczeń o odsetki, kary umowne, świadczenia wynikające z rękojmi oraz innych roszczeń służących realizacji lub ochronie wierzytelności (np. roszczenia o udzielenie informacji i rozliczenie). Regulacja obejmuje również uprawnienia kształtujące wpływające na treść lub zakres wierzytelności, takie jak prawo wyboru świadczenia, wypowiedzenia stosunku prawnego lub wyznaczenia dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania. Przykładem mogą być też uprawnienia do obniżenia ceny, wypowiedzenia pożyczki albo wyznaczenia dodatkowego terminu do wykonania umowy wzajemnej.

Projekt nie wymaga odrębnej regulacji w odniesieniu do uprawnień i sytuacji prawnych stanowiących element samej wierzytelności, których przejście na cesjonariusza wynika z istoty sukcesji singularnej.

Dotyczy to m.in. zapisu na sąd polubowny, umowy prorogacyjnej, umowy dowodowej czy uprawnienia do zaskarżenia czynności dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli. Sytuacje te były dotychczas niekiedy błędnie zaliczane do kategorii „praw związanych z wierzytelnością”, mimo że stanowią element jej treści. Odrębnego unormowania nie wymaga również przejście roszczeń wtórnych powstałych w miejsce pierwotnej wierzytelności, ponieważ następuje ono z mocy ogólnych zasad sukcesji.

W odniesieniu do uprawnień dotyczących całego stosunku prawnego albo jednocześnie wierzytelności i długu w projekcie przyjmuje się model współdziałania cedenta i cesjonariusza. Dotyczy to w szczególności uprawnień takich jak umowne prawo odstąpienia od umowy, rozwiązanie stosunku prawnego albo wykonanie klauzul modyfikujących wzajemne obowiązki stron. Uprawnienia te nie odnoszą się wyłącznie do samej wierzytelności, lecz wpływają na sytuację obu stron stosunku zobowiązaniowego. Rozwiązanie ma charakter dyspozytywny i, w założeniu, ma skłaniać strony do odrębnego uzgodnienia sposobu wykonywania takich uprawnień po dokonaniu przelewu. Jednocześnie projekt zakłada, że prawa ściśle związane z osobą strony, w szczególności uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli, nie przechodzą na cesjonariusza.

W projektowanych art. 509² § 2 i 3 k.c. proponuje się uregulować skutki przelewu dla zabezpieczeń wierzytelności. W projekcie odchodzi się od ograniczania skutków przelewu wyłącznie do zabezpieczeń akcesoryjnych i przewiduje przejście na cesjonariusza zarówno zabezpieczeń „typowych” (nazwanych), jak i zabezpieczeń „nietypowych” ustanowionych lub przeniesionych w celu zabezpieczenia wierzytelności, niezależnie od ich konstrukcji dogmatycznej.

Do zabezpieczeń przechodzących *ex lege* należą w szczególności poręczenie, zastaw, zastaw rejestrowy oraz hipoteka (hipoteka morska). Projekt obejmuje również zabezpieczenia nieakcesoryjne, takie jak przeniesienie (zastrzeżenie, przewłaszczenie) własności, wierzytelności lub innego prawa majątkowego (np. udziałów w spółkach, praw własności intelektualnej) na zabezpieczenie, prawo retencji, umowne uprzywilejowania zaspokojenia w postępowaniu egzekucyjnym lub upadłościowym, różne postacie gwarancji, a nawet pełnomocnictwo udzielone w celu zabezpieczenia wierzytelności. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w których wierzytelność została zabezpieczona przeniesieniem rzeczy ruchomej albo innym prawem majątkowym ustanowionym wyłącznie w celu zabezpieczenia wierzytelności. W obecnym stanie prawnym brak jest jednoznacznej podstawy przejścia takich zabezpieczeń na cesjonariusza, co prowadzi do sytuacji, w której zbywca zachowuje zabezpieczenie dotyczące wierzytelności, która nie należy już do jego majątku i którą, w związku z tym, nie jest już zainteresowany.

W projekcie przyjęto założenie funkcjonalnego ujęcia zabezpieczeń, obejmując regulacją wszelkie prawa ustanowione lub przeniesione w celu zabezpieczenia wierzytelności. Jednocześnie wyłącza się z zakresu tej regulacji przewłaszczenie nieruchomości na zabezpieczenie, z uwagi na ryzyka nadużyć związanych z tym instrumentem ujawnione w praktyce obrotu i orzecznictwie.

W celu ochrony funkcji gwarancyjnej przepisów o formie czynności prawnych w projekcie przewidziano, że zabezpieczenia wymagające dla swojego przeniesienia zachowania formy szczególnej przechodzą na cesjonariusza tylko wtedy, gdy umowa przelewu spełnia te wymagania. Rozwiązanie to ma zapobiegać obchodzeniu przepisów ustanawiających szczególną formę czynności prawnych. Dotyczy to m.in. przeniesienia przedsiębiorstwa, udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością albo praw własności intelektualnej.

W projektowanym art. 509² § 3 k.c. przewiduje się ponadto przejście na cesjonariusza związanych z zabezpieczeniem stosunków prawnych regulujących sposób wykonywania zabezpieczenia. Obejmuje to w szczególności prawa i obowiązki wynikające z umów określających sposób zaspokojenia wierzyciela, obowiązek zwrotu nadwyżki albo zasady korzystania z przedmiotu zabezpieczenia. Rozwiązanie to ma znaczenie zwłaszcza przy przelewie na zabezpieczenie oraz przewłaszczeniu na zabezpieczenie, którym zazwyczaj towarzyszą dodatkowe porozumienia regulujące sposób realizacji zabezpieczenia.

Jednocześnie proponuje się wprowadzić zasadę solidarnej odpowiedzialności cedenta i cesjonariusza za zobowiązania wynikające z tych stosunków prawnych. Rozwiązanie to ma zapewnić ochronę dłużnika oraz osób udzielających zabezpieczenia i zapobiegać pogorszeniu ich sytuacji prawnej wskutek przelewu wierzytelności.

W projekcie przewiduje się ponadto szczególną regulację coraz bardziej rozpowszechnionego pełnomocnictwa udzielonego w celu zabezpieczenia wierzytelności. Z uwagi na osobisty i oparty na zaufaniu charakter pełnomocnictwa jego przejście na cesjonariusza zostało ograniczone do sytuacji, w których treść pełnomocnictwa dopuszcza ustanowienie dalszego pełnomocnika.

W odniesieniu do przelewu części wierzytelności projekt przyjmuje zasadę, zgodnie z którą zabezpieczenia przechodzą na cesjonariusza tylko w razie przelewu całej zabezpieczonej wierzytelności. Zrezygnowano z koncepcji proporcjonalnego podziału zabezpieczeń pomiędzy cedenta i cesjonariusza, uznając ją za nadmiernie skomplikowaną konstrukcyjnie i potencjalnie pogarszającą sytuację osób udzielających zabezpieczenia. Dotyczy to w szczególności zabezpieczeń takich jak przewłaszczenie na zabezpieczenie albo pełnomocnictwo zabezpieczające, których „podział” byłby trudny do pogodzenia z ich konstrukcją prawną. Strony zachowują jednak możliwość odmiennego uregulowania tej kwestii w umowie.

Art. 510¹

Projektowany art. 510¹ k.c. stanowi ustawowe potwierdzenie dopuszczalności przelewu wierzytelności przyszłych, utrwalonej w doktrynie i orzecznictwie. Przepis dopuszcza zawarcie umowy, której przedmiotem jest wierzytelność, mająca powstać w przyszłości, podobnie jak ma to miejsce w przypadku rozporządzania rzeczą przyszłą. Oprócz znaczenia deklaratywnego regulacja ma jednak przede wszystkim uporządkować podstawowe zagadnienia praktyczne związane z przelewem wierzytelności przyszłych, w szczególności dotyczące sposobu ich oznaczenia, chwili przejścia na cesjonariusza oraz miejsca ich powstania.

W projekcie nie formułuje się ustawowej definicji wierzytelności przyszłej ani nie tworzy odrębnej regulacji cesji globalnej. Uznano, że wystarczające jest przyjęcie zasad ogólnych prawa cywilnego pozwalających ocenić dopuszczalność takich przelewów w świetle wymagań dotyczących oznaczenia przedmiotu rozporządzenia oraz ogólnych zasad prawa cywilnego. Jeżeli zatem umowa pozwala ustalić, jakie wierzytelności zostały objęte przelewem, dopuszczalność cesji globalnej nie powinna budzić wątpliwości.

Przyjęto elastyczny model oznaczenia wierzytelności przyszłych. Wystarczające jest wskazanie w umowie podstaw lub kryteriów pozwalających ustalić po powstaniu wierzytelności, czy została ona objęta wcześniejszym przelewem. Rozwiązanie to ma szczególne znaczenie w obrocie handlowym, zwłaszcza przy przelewach obejmujących większą liczbę wierzytelności lub wierzytelności mające powstać z przyszłych stosunków prawnych. W wielu przypadkach dokładniejsze określenie wierzytelności już w chwili zawarcia umowy byłoby bowiem niemożliwe albo nadmiernie utrudniałoby wykorzystanie wierzytelności jako instrumentu finansowania lub zabezpieczenia.

W projekcie nie stawia się wymagania wskazania wszystkich cech przyszłej wierzytelności, takich jak osoba dłużnika, wysokość świadczenia czy konkretne zdarzenie prawne będące źródłem wierzytelności. Wystarczające jest określenie kryteriów umożliwiających identyfikację wierzytelności po jej powstaniu. Może to nastąpić m.in. przez podanie określonej kategorii wierzytelności albo wierzytelności posiadających określone cechy rodzajowe. Rozwiązanie to ma zapewnić równowagę pomiędzy potrzebą pewności obrotu a wymaganiami praktyki obrotu.

Projekt nie określa odrębnie chwili, w której najpóźniej powinno nastąpić skonkretyzowanie wierzytelności przyszłej. Wynika ona z ogólnych zasad dotyczących oznaczenia przedmiotu czynności rozporządzających i przypada najpóźniej na moment wywołania skutku rozporządzającego. Może nim być chwila powstania wierzytelności albo późniejszy termin określony przez strony.

W projekcie rozstrzyga się również, że wierzytelność przyszła powstaje najpierw w majątku cedenta, a dopiero następnie przechodzi na cesjonariusza. Rozwiązanie to odpowiada konstrukcji przelewu jako pochodnego i translatywnego sposobu nabycia prawa oraz zasadzie *nemo plus iuris*. W

konsekwencji wierzytelność przyszła nie może przejść na cesjonariusza wcześniej niż z chwilą jej powstania w majątku zbywcy, chyba że strony postanowią o późniejszym terminie przejścia.

Art. 511

W projektowanym art. 511 k.c. w nowym brzmieniu odchodzi się od dotychczasowej konstrukcji wymagającej „stwierdzenia przelewu pismem”, jeżeli wierzytelność sama była „stwierdzona pismem”. Obowiązujące rozwiązanie budzi istotne wątpliwości zarówno co do zakresu zastosowania przepisu, jak i charakteru wymaganego formalizmu. W szczególności niejasne pozostaje, czy pojęcie „pisma” oznacza formę pisemną, czy również inne sposoby utrwalenia treści czynności prawnej. Dodatkowo art. 511 k.c. nie przewiduje wyraźnej sankcji za niedochowanie wymagania formalnego, co powoduje, że jego praktyczne znaczenie jest obecnie znikome.

Zakłada się uchylenie dotychczasowego modelu i zastąpienie go jednolitym wymaganie formalnym dla wszystkich przelewów wierzytelności, niezależnie od rodzaju wierzytelności oraz charakteru stron stosunku prawnego. Przyjęto, że przelew wierzytelności wymaga zachowania formy dokumentowej pod rygorem nieważności.

Projektowane rozwiązanie realizuje trzy podstawowe cele. Po pierwsze, wprowadza jednolite i powszechne wymaganie formalne dla przelewów wszystkich wierzytelności. Po drugie, zapewnia jednoznaczność regulacji przez odwołanie do ustawowo zdefiniowanej formy dokumentowej. Po trzecie, nadaje wymaganie formalnemu rzeczywiste znaczenie praktyczne poprzez powiązanie go z sankcją nieważności.

Za przyjęciem formy dokumentowej przemawia przede wszystkim jej praktyczna dostępność i niski stopień formalizmu. W realiach współczesnego obrotu większość przelewów wierzytelności i tak znajduje odzwierciedlenie w dokumentach, w szczególności w korespondencji elektronicznej. Zachowanie formy dokumentowej nie powinno więc stanowić istotnej bariery dla uczestników obrotu, także przy jednoczesnym przyjęciu rygoru nieważności.

Wprowadzenie formy dokumentowej pod rygorem nieważności służy również zwiększeniu bezpieczeństwa obrotu. Skoro przelew wywołuje skutki wobec osób trzecich, w szczególności dłużnika oraz potencjalnych kolejnych nabywców wierzytelności, konieczne jest zapewnienie możliwości ustalenia treści oraz chwili dokonania czynności. Wymaganie utrwalenia przelewu w postaci dokumentu ogranicza ryzyko sporów dotyczących zakresu przelewu oraz przeciwdziała nadużyciom związanym z antydatowaniem lub pozornym ustalaniem daty zawarcia umowy. Ma to szczególne znaczenie przy wielokrotnym przelewie tej samej wierzytelności, gdy o skuteczności rozporządzenia decyduje chwila dokonania przelewu.

W projekcie zdecydowano się nie wprowadzać bardziej kwalifikowanych form (pisemnej, elektronicznej). Rozwiązania takie zostały uznane za nadmiernie restrykcyjne i nieprzystające do stopnia informatyzacji współczesnego obrotu. Forma dokumentowa zapewnia natomiast właściwą równowagę pomiędzy bezpieczeństwem obrotu a potrzebą zachowania odpowiedniej elastyczności praktyki kontraktowej. W szczególności umożliwia uwzględnienie powszechnego posługiwania się komunikacją elektroniczną przy zawieraniu umów przelewu.

Ponadto, przyjęte rozwiązanie pozostaje spójne z praktyką częstego łączenia przelewu wierzytelności z przejęciem długu w ramach tzw. cesji umowy. Sformalizowanie przelewu zbliża wymagania formalne dotyczące obu instytucji i wzmacnia przejrzystość obrotu.

Projektowany art. 511 k.c. określa jedynie minimalny standard formalny dla przelewu wierzytelności. Jeżeli przepisy szczególne albo charakter czynności prawnej wymagają zachowania surowszej formy, znajdują one zastosowanie na zasadach ogólnych. Dotyczy to m.in. sytuacji, w których przelew następuje w wykonaniu czynności wymagającej kwalifikowanej formy ze względu na jej charakter.

W toku prac rozważano również wprowadzenie zasady tzw. kauzalności formalnej, polegającej na obowiązku wskazania w dokumencie obejmującym przelew istniejącego stosunku zobowiązaniowego będącego podstawą rozporządzenia. Rozwiązanie to zostało jednak odrzucone jako nadmiernie formalistyczne i nieadekwatne do przyjętej konstrukcji formy dokumentowej.

Art. 512

Zmiana treści art. 512 § 1 k.c. ma charakter wyłącznie redakcyjny i nie prowadzi do zmiany obowiązującego stanu prawnego.

W projekcie przewidziano natomiast wzmocnienie ochrony dłużnika, który uzyskał informację o przelewie wierzytelności, lecz nie otrzymał od cedenta zawiadomienia o przelewie w formie dokumentowej. W praktyce obrotu często dochodzi do sytuacji, w których informacja o cesji pochodzi wyłącznie od cesjonariusza albo osoby trzeciej, ewentualnie opiera się na dokumentach niewystarczających do jednoznacznego ustalenia skuteczności przelewu, takich jak niepoświadczone kopie lub skany dokumentów. Zdarza się również, że informacja od cedenta ma charakter wyłącznie ustny albo wynika z jego zachowania.

W takich przypadkach dłużnik znajduje się w stanie istotnej niepewności prawnej. Spełnienie świadczenia na rzecz cesjonariusza może prowadzić do ryzyka ponownego świadczenia, jeżeli przelew okaże się nieskuteczny. Z kolei odmowa spełnienia świadczenia może narazić dłużnika na skutki opóźnienia lub zwłoki, jeżeli cesja była skuteczna. Jednocześnie sytuacja ta nie uzasadnia złożenia

świadczenia do depozytu sądowego, ponieważ dłużnik posiada wiedzę o potencjalnej zmianie wierzyciela, lecz wiedza ta nie ma charakteru pewnego.

Proponowane uregulowanie polega na przyznaniu dłużnikowi prawa do powstrzymania się ze spełnieniem świadczenia do czasu uzyskania od zbywcy zawiadomienia o przelewie w formie dokumentowej. Rozwiązanie to zostało uznane za najmniej ingerujące w dotychczasową konstrukcję przelewu wierzytelności, ponieważ nie uzależnia skuteczności samego przelewu ani skutków określonych w art. 512 k.c. od dokonania zawiadomienia przez cedenta. Jednocześnie wzmacnia ono bezpieczeństwo obrotu oraz pozycję dłużnika, pozostając spójne z projektowaną zmianą art. 515 § 1 k.c. oraz z sugerowaną formą dokumentową przelewu. W projekcie nie przewiduje się wygaśnięcia tego uprawnienia już z chwilą okazania dłużnikowi dokumentów wskazujących na przelew wierzytelności. Uznano, że dla zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony dłużnika konieczne jest uzyskanie zawiadomienia pochodzącego bezpośrednio od zbywcy.

Projektowany § 3 odnosi się natomiast do wykonywania przez dłużnika praw związanych z zobowiązaniem po dokonaniu przelewu. W przeciwieństwie do regulacji art. 509² § 1 k.c., problem nie dotyczy tu ustalenia podmiotu uprawnionego do wykonania prawa, lecz określenia, komu powinno zostać złożone oświadczenie wywołujące określony skutek prawny. Projekt przyjmuje, że decydujące znaczenie powinno mieć to, w czyjej sferze prawnej ujawniają się skutki wykonania danego uprawnienia.

Art. 513

Proponowana zmiana art. 513 § 1 k.c. ma charakter porządkujący i polega na zastąpieniu zwrotu „w chwili powzięcia wiadomości o przelewie” sformułowaniem „w chwili przejścia wierzytelności”. Zmiana ta służy dostosowaniu przepisu do konstrukcji sukcesji przy przelewie wierzytelności oraz usunięciu niespójności wynikającej z historycznego przejęcia rozwiązania z kodeksu zobowiązań (art. 169 dawnego k.z.), w którym regulacja zarzutów i potrącenia miała charakter jednolity.

Projekt oparto na założeniu, że cesjonariusz nabywa wierzytelność w takim stanie, w jakim znajdowała się ona w chwili przejścia do jego majątku. Dłużnik może więc podnosić wobec nabywcy wszystkie zarzuty istniejące do tej chwili. Regulacja art. 513 § 1 k.c. nie wyłącza jednocześnie możliwości powoływania się przez dłużnika na zarzuty wynikające z czynności dokonanych po przelewie bezpośrednio z cesjonariuszem, a w przypadkach określonych w art. 512 k.c. – także ze zbywcą wierzytelności.

Projektowana zmiana art. 513 § 2 k.c. ma zarówno charakter redakcyjny, jak i merytoryczny. Dotychczasowy przepis był uznawany za nadmiernie złożony i trudny interpretacyjnie, zwłaszcza w

odniesieniu do przelewu wierzytelności przyszłych. Projekt zachowuje dotychczasowe założenie, zgodnie z którym przepis ten reguluje wyłącznie potrącenie dokonywane przez dłużnika wobec cesjonariusza, rozszerza jednak jego zakres na przypadki przelewu wierzytelności przyszłych oraz przelewu części wierzytelności.

W projekcie odchodzi się od odwołania do samego „zawiadomienia o przelewie”, przyjmując, że decydujące znaczenie powinno mieć powzięcie przez dłużnika wiadomości o przelewie, niezależnie od źródła tej informacji. Chwila uzyskania wiadomości o przelewie wyznacza co do zasady najpóźniejszy moment, w którym dłużnik może nabyć wierzytelność przedstawianą następnie do potrącenia wobec cesjonariusza.

Szczególnego uregulowania wymagał problem potrącenia przy przelewie wierzytelności przyszłych. W takim przypadku zawiadomienie o przelewie może bowiem poprzedzać samo przejście wierzytelności na cesjonariusza. Projekt przyjmuje rozwiązanie różnicujące sytuację w zależności od źródła wierzytelności przedstawianej do potrącenia. W odniesieniu do wierzytelności ze źródeł pozaumownych dłużnik może przedstawić do potrącenia wierzytelności nabyte aż do momentu przejścia wierzytelności na nabywcę (powstania wierzytelności). Natomiast wierzytelności kontraktowe podlegają ogólnym zasadom potrącenia wynikającym z pierwszej części przepisu. Możliwość ich potrącenia jest więc wykluczona w odniesieniu do wierzytelności nabytych od momentu powzięcia przez dłużnika wiadomości o przelewie. Rozwiązanie to ma zapobiegać nadmiernemu ograniczeniu ochrony dłużnika przy przelewie wierzytelności przyszłych.

W projekcie proponuje się też uregulować skutki potrącenia w przypadku przelewu części wierzytelności. Przyjęto założenie, że częściowy przelew zwiększa uciążliwość sytuacji dłużnika, ponieważ po stronie wierzycielskiej pojawia się kilku uprawnionych. Z tego względu projekt przewiduje, że wierzytelność przedstawiona do potrącenia w pierwszej kolejności umarza część wierzytelności pozostającą w majątku cedenta. Dopiero po jej wyczerpaniu umorzeniu podlegają części wierzytelności należące do cesjonariuszy, proporcjonalnie do ich udziału. Rozwiązanie to ma ograniczyć negatywne skutki rozdrobnienia wierzytelności dla dłużnika oraz zapewnić równe traktowanie cesjonariuszy.

Z projektowanym art. 513 § 2 k.c. powiązany jest art. 513 § 3 k.c., określający adresata oświadczenia o potrąceniu przy częściowym przelewie wierzytelności. Projekt przewiduje, że dla skuteczności potrącenia wystarczające jest złożenie oświadczenia zbywcy wierzytelności, co wywołuje skutek również wobec cesjonariuszy. Rozwiązanie to ma ograniczyć nadmierne obciążenia organizacyjne po stronie dłużnika, który w przeciwnym razie musiałby składać odrębne oświadczenia każdemu z wierzycieli uczestniczących w podziale wierzytelności. Regulacja ma charakter

fakultatywny i nie wyłącza możliwości skierowania oświadczenia bezpośrednio do wszystkich wierzycieli.

Art. 514

Projekt nie zmienia podstawowej funkcji art. 514 k.c., polegającej na ograniczeniu skuteczności *pactum de non cedendo* wobec nabywcy działającego w zaufaniu do wiarygodnego dokumentu wskazującego na zbywalność wierzytelności. Chodzi o dokument, od którego można obiektywnie oczekiwać informacji o treści wierzytelności, w tym o ewentualnym wyłączeniu lub ograniczeniu dopuszczalności przelewu. Rozwiązanie to zachowuje równowagę pomiędzy ochroną dłużnika a bezpieczeństwem obrotu wierzytelnościami i nadal pełni istotną funkcję ochronną wobec nabywcy działającego w dobrej wierze.

Projektowana zmiana ma przede wszystkim charakter doprecyzowujący i odpowiada na zgłaszane w doktrynie wątpliwości interpretacyjne dotyczące obecnego brzmienia przepisu. Jest częścią zmian realizowanych w ramach koncepcji łagodzenia bezwzględnego zakazu przelewu, wyrażoną w art. 509 § 1¹- § 1³.

Po pierwsze, rozszerzono zakres zastosowania art. 514 k.c. Obowiązująca dzisiaj regulacja odnosi się wyłącznie do zastrzeżeń uzależniających przelew od zgody dłużnika, podczas gdy projekt obejmuje wszelkie umowne ograniczenia przelewu, w tym całkowite wyłączenie zbywalności wierzytelności, uzależnienie przelewu od zgody dłużnika albo spełnienia dodatkowych warunków, a także ograniczenia dotyczące osoby cesjonariusza, czasu dokonania przelewu lub celu, w jakim wierzytelność może zostać przeniesiona.

Po drugie, pojęcie „pisma stwierdzającego wierzytelność” zastępuje się pojęciem „dokumentu”, dostosowując treść przepisu do aktualnej terminologii kodeksowej oraz do konstrukcji formy dokumentowej. Ochrona nabywcy może zatem opierać się na każdym dokumencie w rozumieniu art. 77³ k.c., niezależnie od zachowania formy pisemnej.

Po trzecie, doprecyzowano wymaganie wiarygodności dokumentu, wskazując, że powinien on pochodzić od dłużnika. Rozwiązanie to ma wyeliminować pojawiające się w praktyce wątpliwości dotyczące dokumentów sporządzanych wyłącznie przez wierzyciela. Uzasadnieniem ochrony nabywcy jest bowiem okoliczność, że to dłużnik – jako podmiot zainteresowany skutecznością *pactum de non cedendo* – odpowiada za treść dokumentu mogącego wywoływać przekonanie o zbywalności wierzytelności.

Po czwarte, uzależnia się ochronę nabywcy od rzeczywistego polegania na dokumencie przy zawieraniu umowy przelewu. Sama okoliczność istnienia dokumentu nie powinna być wystarczająca,

jeżeli dokument nie został przedstawiony nabywcy i nie mógł wpłynąć na jego decyzję o nabyciu wierzytelności.

Po piąte wreszcie, wyłączono ochronę nabywcy działającego pod tytułem nieodpłatnym. Przyjęto, że szczególna ochrona dobrej wiary powinna dotyczyć odpłatnego obrotu wierzytelnościami, co pozostaje zgodne z ogólnymi tendencjami prawa prywatnego w zakresie słabszej ochrony czynności nieodpłatnych.

W projekcie utrzymano jednocześnie dotychczasową zasadę, zgodnie z którą dobrą wiarę nabywcy wyłącza wyłącznie jego rzeczywista wiedza o istnieniu *pactum de non cedendo*. Sama możliwość uzyskania takiej informacji przy zachowaniu należytej staranności nie prowadzi do przypisania złej wiary. Rozwiązanie to odpowiada specyfice obrotu wierzytelnościami oraz deficytowi jednolitych standardów badania uprawnień zbywcy przez potencjalnego cesjonariusza.

Art. 514¹

Celem projektowanego art. 514¹ k.c. jest zapewnienie dłużnikowi ochrony przed pogorszeniem jego sytuacji majątkowej wskutek przelewu wierzytelności. Wykonanie świadczenia na rzecz cesjonariusza może bowiem powodować powstanie po stronie dłużnika dodatkowych kosztów, których poniesienia ani wysokości nie można było racjonalnie przewidzieć w chwili powstania zobowiązania. Dotyczy to zwłaszcza przypadków przelewu wierzytelności niepieniężnych oraz częściowego przelewu wierzytelności na rzecz kilku cesjonariuszy. Dotychczas kodeks cywilny nie dawał wyraźnej podstawy żądania zwrotu takich kosztów.

Projektowany art. 514¹ zd. 1 k.c. przyznaje zatem dłużnikowi roszczenie o zwrot kosztów wywołanych przelewem wierzytelności. Chodzi o wydatki, które nie powstałyby, albo byłyby niższe, gdyby przelew nie został dokonany. Roszczenie to przysługuje solidarnie przeciw cedentowi i cesjonariuszowi, ponieważ koszty te są następstwem czynności prawnej dokonanej pomiędzy tymi podmiotami. Rozwiązanie powyższe wzmacnia jednocześnie ochronę dłużnika na wypadek niewypłacalności jednego z zobowiązanych.

Samo roszczenie o zwrot kosztów mogłoby jednak okazać się niewystarczające, zwłaszcza gdy dochodzenie niewielkich kwot byłoby ekonomicznie niecelowe. Z tego względu projekt przewiduje możliwość potrącenia kosztów wywołanych przelewem z przelaną wierzytelnością. Projektowany art. 514¹ zd. 2 k.c. dopuszcza potrącenie także wtedy, gdy wierzytelność o zwrot kosztów nie jest jeszcze wymagalna, albo powstaje dopiero z chwilą spełnienia świadczenia przez dłużnika. Rozwiązanie to stanowi szczególną modyfikację ogólnych przesłanek potrącenia i ma na celu zapewnienie realnej skuteczności ochrony przyznanej dłużnikowi. Pozostałe przesłanki potrącenia, w szczególności jednorodzałość świadczeń, pozostają w dalszym ciągu aktualne.

Art. 515

Projektowane zmiany art. 515 § 1 k.c. mają przede wszystkim charakter redakcyjny i służą dostosowaniu brzmienia przepisu do jego utrwalonej wykładni oraz współczesnej terminologii. Jediną istotną zmianą merytoryczną jest modyfikacja wymagań dotyczących formy zawiadomienia o przelewie.

Projekt utrzymuje założenie, zgodnie z którym zawiadomienie o przelewie pochodzące od zbywcy pozostaje podstawowym instrumentem pozwalającym dłużnikowi ustalić osobę uprawnioną do odbioru świadczenia. Dla bezpieczeństwa obrotu konieczne jest bowiem zapewnienie dłużnikowi wiarygodnej podstawy do skutecznego spełnienia świadczenia. Z tego względu nie przyjęto postulatów całkowitej liberalizacji przesłanek stosowania art. 515 k.c.

Jednocześnie projekt uznaje, że dla potrzeb współczesnego obrotu wystarczające jest zachowanie formy dokumentowej zawiadomienia o przelewie. W konsekwencji projekt odchodzi od wymagania formy pisemnej na rzecz formy dokumentowej, co pozostaje spójne zarówno z projektowaną zmianą art. 511 k.c., jak i z przyznaniem dłużnikowi prawa do powstrzymania się ze spełnieniem świadczenia do czasu uzyskania od zbywcy zawiadomienia o przelewie w formie dokumentowej (art. 512 § 2 k.c.).

Projekt doprecyzowuje również przesłanki zastosowania art. 515 § 1 k.c. Obowiązujące odwołanie do „nieważności przelewu” zastąpiono pojęciem „bezskuteczności przelewu”, które obejmuje także przypadki, w których przelew nie wywołał skutku rozporządzającego albo w ogóle nie doszedł do skutku. Uproszczono również konstrukcję przepisu przez odejście od odwołania do „podstawy prawnej przelewu” i bezpośrednie związanie skutków przepisu z wiedzą dłużnika o bezskuteczności przelewu.

Projektowany art. 515 § 2 k.c. reguluje sytuację wielokrotnego zawiadomienia o przelewie tej samej wierzytelności. W celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu oraz ochrony dłużnika przed ryzykiem wielokrotnego świadczenia przyjęto zasadę, zgodnie z którą znaczenie prawne wywołuje pierwsze zawiadomienie pochodzące od zbywcy. Rozwiązanie to wzmacnia funkcję zawiadomienia jako instrumentu pozwalającego dłużnikowi ustalić osobę uprawnioną do odbioru świadczenia bez konieczności badania stosunków pomiędzy zbywcą a kolejnymi nabywcami wierzytelności.

Projekt przewiduje jednocześnie wyjątek od tej zasady. Jeżeli nabywca wskazany w pierwszym zawiadomieniu zaprzeczy nabyciu wierzytelności, dłużnik nie może opierać się na treści zawiadomienia i powinien powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia do czasu wyjaśnienia sytuacji prawnej.

Art. 515¹

Celem projektowanego przepisu jest objęcie ochroną nabywcy wierzytelności w sytuacji, w której dłużnik został zwolniony z zobowiązania mimo, że spełnił świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej. Chodzi m.in. o przypadki, w których przelew okazał się bezskuteczny z powodu naruszenia *pactum de non cedendo*, albo braku umocowania osoby działającej za cedenta, lecz dłużnik nie wiedział o tych okolicznościach i działał w zaufaniu do zawiadomienia o przelewie. W takich okolicznościach nabywca nie może już skutecznie domagać się zwrotu świadczenia od dłużnika, powinien jednak mieć możliwość uzyskania rekompensaty od osoby, która bez tytułu prawnego otrzymała świadczenie należne z tytułu przelanej wierzytelności.

Osobą nieuprawnioną jest każdy podmiot, który otrzymał świadczenie od dłużnika nie będąc wierzycielem, ani skutecznym nabywcą wierzytelności. Sytuacja taka może powstać w szczególności w razie wielokrotnego przelewu tej samej wierzytelności. Zgodnie z ogólną zasadą *prior tempore potior iure* o pierwszeństwie rozstrzyga chwila dokonania przelewu, a w świetle zasady *nemo plus iuris* kolejne rozporządzenia wierzytelnością dokonane po jej uprzednim przeniesieniu są bezskuteczne. W prawie polskim nie jest przy tym dopuszczalne nabycie wierzytelności w dobrej wierze od osoby nieuprawnionej.

Projektowany przepis stanowi samoistną podstawę roszczenia przysługującego uprawnionemu nabywcy wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej. Przesłankami powstania tego roszczenia byłyby: spełnienie świadczenia przez dłużnika do rąk osoby nieuprawnionej oraz zwolnienie go z zobowiązania wskutek tego świadczenia. Zwrot świadczenia następuje według zasad właściwych dla bezpodstawnego wzbogacenia, przy czym uzyskane wzbogacenie powinno przysługiwać uprawnionemu nabywcy wierzytelności.

Regulacja znajduje zastosowanie zarówno w przypadku spełnienia przez dłużnika całego świadczenia, jak i jego części, a także przy przelewie części wierzytelności. W takich przypadkach nabywca może dochodzić zwrotu odpowiedniej części świadczenia od każdego podmiotu, który je bezpodstawnie otrzymał.

Przepis ma charakter bezwzględnie obowiązujący.

Art. 516

W obowiązującym art. 516 k.c. uregulowano odpowiedzialność zbywcy wobec nabywcy wierzytelności wynikającą ze stosunku obligacyjnego stanowiącego podstawę przelewu. W tym zakresie przepis ten odbiega od pozostałych regulacji dotyczących przelewu wierzytelności, które odnoszą się przede wszystkim do skutków samego rozporządzenia wierzytelnością. Jednocześnie pozostaje on w niejasnej relacji do ogólnych zasad odpowiedzialności kontraktowej oraz do przepisów regulujących poszczególne typy umów będących podstawą przelewu. W szczególności, odpowiedzialność zbywcy wierzytelności przy jej sprzedaży jest już objęta przepisami o rękojmi za wady stosowanymi odpowiednio do sprzedaży praw (art. 555 k.c. w zw. z art. 556 i n. k.c.). Z kolei utrzymanie obecnej regulacji w przypadku darowizny mogłoby prowadzić do nieuzasadnionego rozszerzenia odpowiedzialności darczyńcy względem ogólnych zasad odpowiedzialności przyjętych dla umowy darowizny (art. 892 k.c.). W rezultacie obecne brzmienie art. 516 k.c. w znacznej części powiela rozwiązania wynikające już z innych przepisów prawa zobowiązań.

Z tych względów projekt ogranicza treść art. 516 k.c. do jedyne go elementu posiadającego samodzielne znaczenie normatywne, tj. zasady, zgodnie z którą zbywca nie odpowiada za wypłacalność dłużnika, chyba że przyjął na siebie taką odpowiedzialność. Rozwiązanie to nie zmienia obowiązującego stanu prawnego, lecz potwierdza utrwaloną wykładnię oraz pozostawia stronom swobodę umownego ukształtowania odpowiedzialności zbywcy za wypłacalność dłużnika, w całości, części albo do oznaczonej wysokości.

W toku prac zrezygnowano z wprowadzenia katalogu ustawowych zapewnień składanych przez cedenta na wzór niektórych regulacji modelowych i konwencyjnych (art. 12 konwencji nowojorskiej; art. 11:204 PECL; art. III.-5:112 DCFR). Nie przyjęto zatem rozwiązania, zgodnie z którym w braku odmiennej umowy albo zwyczaju zbywca miałby odpowiadać m.in. za wcześniejsze rozporządzenie wierzytelnością, brak obciążeń prawami osób trzecich albo przysługiwanie wierzytelności zbywcy. Uznano, że kwestie te są wystarczająco regulowane na podstawie ogólnych zasad odpowiedzialności kontraktowej oraz postanowień umownych stron.

Art. 518¹

Proponowana regulacja stanowi konsekwencję przyjęcia, że przelew wierzytelności wymaga zachowania formy dokumentowej pod rygorem nieważności (art. 511 k.c.). Przy takim założeniu utrudnione byłoby dalsze opieranie praktyki obrotu na konstrukcji dorozumianego przejścia niektórych uprawnień z rękojmi za wady wraz ze zbyciem rzeczy. Problem ten ma szczególne znaczenie praktyczne w obrocie nieruchomościami, zwłaszcza lokalami uprzednio nabytymi od dewelopera.

Niezależnie od powyższego, projektowany przepis oparto na założeniu, że uprawnienia z rękojmi powinny co do zasady podążać za rzeczą. Jeżeli więc rzecz została zbyta kolejnemu nabywcy, powinien on móc wykonywać wobec wcześniejszego sprzedawcy roszczenia związane z wadliwością rzeczy, w szczególności żądać usunięcia wady albo wymiany rzeczy. Rozwiązanie to upraszcza wykonywanie uprawnień z rękojmi i zapobiega sytuacji, w której roszczenia pozostają przy osobie niebędącej już właścicielem rzeczy. Biorąc pod uwagę wykładnię systemową, alternatywnym miejscem dla tego przepisu mógłby być dział II tytułu XI księgi trzeciej k.c. (Rękojnia za wady).

W projekcie przewidziano przejście na nabywcę rzeczy – z mocy prawa – uprawnień i obowiązków z tytułu rękojmi za wady dotyczących tej rzeczy. Obejmuje to zarówno roszczenia o usunięcie wady albo wymianę rzeczy, jak i uprawnienia kształtujące, takie jak obniżenie ceny lub odstąpienie od umowy. W przypadku wykonania tych uprawnień nabywca wstępuje również w wynikający z nich stosunek prawny, obejmujący w szczególności obowiązek zwrotu świadczenia oraz roszczenie o zwrot świadczenia wzajemnego.

Projektowany przepis reguluje również przejście roszczeń odszkodowawczych związanych z wadliwością rzeczy. Nabywca uzyskuje roszczenie o naprawienie szkody jedynie w zakresie, w jakim szkoda zrealizowała się w jego majątku albo na jego osobie. Dotyczy to zarówno szkód powstałych w samej rzeczy, jak i w innych składnikach majątku nabywcy. Nie przechodzą natomiast roszczenia dotyczące uszczerbków, które zrealizowały się wyłącznie w sferze majątkowej poprzedniego właściciela rzeczy.

Przejście uprawnień następuje *ex lege* wraz ze zbyciem rzeczy i stanowi szczególną postać ustawowego przejścia wierzytelności. Konstrukcja ta jest zbliżona do mechanizmu przewidzianego w art. 518 k.c., co uzasadnia umiejscowienie projektowanego przepisu bezpośrednio po tym artykule.

W projekcie wyraźnie przesądzono również, że dla zastosowania przepisu wystarczające jest zawarcie umowy zobowiązującej do przeniesienia własności rzeczy. Nie jest natomiast konieczne, aby doszło już do skutecznego przejścia własności. Rozwiązanie to odpowiada obligacyjnemu charakterowi uprawnień z rękojmi i zapobiega uzależnianiu ich przejścia od zagadnień prawnorzeczowych dotyczących skuteczności rozporządzenia rzeczą.

Art. 385³ k.c. zmiana pkt 5 i dodanie nowego pkt 24

Zgodnie z obowiązującym art. 385³ pkt 5 k.c. za niedozwolone uznaje się – w razie wątpliwości (klauzula szara) – postanowienia zezwalające kontrahentowi konsumenta na przeniesienie praw i obowiązków wynikających z umowy bez zgody konsumenta. Przepis ten jest jednak interpretowany

wąsko i odnoszony jest wyłącznie do tzw. cesji umowy, obejmującej łącznie przelew wierzytelności i przejęcie długu. Nie obejmuje natomiast samego przelewu wierzytelności ani samego przejęcia długu. Proponowana zmiana ma na celu rozszerzenie ochrony konsumenta poprzez objęcie kontrolą abuzywności także postanowień przewidujących z góry wyrażoną zgodę konsumenta na przelew wierzytelności przez kontrahenta albo na przejęcie długu. Celem regulacji jest przeciwdziałanie praktyce jednostronnego narzucania konsumentowi zgody na zmianę podmiotową stosunku zobowiązaniowego w postaci niezgodnionej indywidualnie klauzuli umownej.

Nie jest to zatem modyfikacja zasadniczego sensu art. 385³ pkt 5 k.c., lecz jego uściślenie. Skoro za niedozwolone może zostać uznane narzucenie konsumentowi zgody na przeniesienie całokształtu praw i obowiązków z umowy, to tym bardziej kontrolą abuzywności powinny być objęte postanowienia dotyczące samego przelewu wierzytelności albo samego przejęcia długu.

W projekcie przewiduje się ponadto dodanie nowej klauzuli szarej obejmującej jednostronnie narzucone konsumentowi wyłączenie lub ograniczenie przelewu wierzytelności (*pactum de non cedendo*). Celem tej regulacji jest zapewnienie konsumentowi rzeczywistej możliwości rozporządzania przysługującą mu wierzytelnością, w szczególności w celu dochodzenia roszczeń przy pomocy podmiotów profesjonalnie zajmujących się ich egzekwowaniem lub finansowaniem sporów. Rozwiązanie to może również ograniczać praktyki polegające na utrudnianiu konsumentowi skutecznego dochodzenia roszczeń wobec przedsiębiorcy.

W projekcie nie wprowadza się bezwzględnego zakazu takich postanowień. Zgodnie z konstrukcją klauzul szarych postanowienia te są dopuszczalne, jeżeli zostały indywidualnie uzgodnione z konsumentem. Regulacja ogranicza się obecnie do stosunków z udziałem konsumentów, choć argumenty przemawiające za ochroną przed jednostronnie narzucanym *pactum de non cedendo* mogą mieć znaczenie także w obrocie profesjonalnym.

Art. 9a ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego rekomenduje uchylenie art. 9a ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1790). Przepis ten wprowadza szczególne ograniczenie skuteczności umownych zakazów przelewu wierzytelności w transakcjach handlowych (B2B), mające pozornie służyć ułatwieniu finansowania przedsiębiorców poprzez obrót wierzytelnościami.

Regulacja ta budzi jednak zasadnicze zastrzeżenia konstrukcyjne i systemowe. Art. 9a uzależnia bowiem utratę skuteczności *pactum de non cedendo* od bezskutecznego upływu terminu zapłaty, mimo że okoliczność ta nie pozostaje w bezpośrednim ani pośrednim związku z funkcją ani dopuszczalnością

umownego ograniczenia przelewu. Prowadzi to do powstania wyjątku od ogólnych zasad przelewu wierzytelności, którego zakres i uzasadnienie mają charakter przypadkowy. Rozwiązanie to nie wynikało również z obowiązku implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczącej zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.

W związku z projektowaną modernizacją przepisów kodeksu cywilnego utrzymywanie szczególnej regulacji art. 9a traci dodatkowo uzasadnienie. Projekt odnosi się kompleksowo do problemu skuteczności umownych ograniczeń przelewu oraz wprowadza mechanizmy równoważące interesy uczestników obrotu, w szczególności wierzycieli poszukujących finansowania oraz dłużników zainteresowanych ograniczeniem zbywalności wierzytelności. Dotyczy to zwłaszcza przyjęcia konstrukcji bezskuteczności zawieszanej przelewu dokonanego z naruszeniem umownego zakazu *de non cedendo*.

Uchylenie art. 9a służy zatem przywróceniu spójności systemowej regulacji przelewu wierzytelności oraz koncentracji podstawowych rozwiązań dotyczących przelewu w kodeksie cywilnym jako akcie o charakterze ogólnym. Jednocześnie projektowane rozwiązania kodeksowe zachowują możliwość efektywnego wykorzystywania wierzytelności jako instrumentu finansowania działalności gospodarczej bez potrzeby utrzymywania szczególnej regulacji odnoszącej się wyłącznie do transakcji handlowych.

Przepis przejściowy (art. 4 ustawy) realizuje, podobnie jak art. 3 tej ustawy, zasadę ochrony zaufania stron do obowiązującego prawa oraz zasadę nieretroaktywności. Jego celem jest utrzymanie dotychczasowych skutków prawnych umownych ograniczeń przelewu wierzytelności w odniesieniu do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie ustawy. W konsekwencji do umów zawartych przed dniem wejścia w życie nowelizacji nadal znajdzie zastosowanie art. 9a ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych w dotychczasowym brzmieniu, niezależnie od chwili dokonania samego przelewu wierzytelności.

Proponowane rozwiązanie zmierza do zapewnienia stabilności obrotu oraz ochrony uzasadnionych oczekiwań stron, które przy zawieraniu umowy mogły uwzględniać szczególny reżim skuteczności *pactum de non cedendo* wynikający z art. 9a. Jednocześnie przepis przejściowy ogranicza ryzyko sporów dotyczących wpływu uchylenia art. 9a na istniejące już stosunki obligacyjne.

Jako kryterium intertemporalne przyjęto moment zawarcia umowy głównej, z której wynika wierzytelność objęta ograniczeniem przelewu, a nie moment dokonania samej cesji. To treść pierwotnego stosunku zobowiązaniowego stanowi bowiem źródło *pactum de non cedendo* i determinuje ocenę jego skuteczności.